

ZAMONAVIY TEATR TENDENSIYALARI

Gaibnazarova Nigora Anarboevna

Sirdaryo viloyati musiqali teatr bosh rejissyori

Annotatsiya: *Ushbu tezisdagi zamonaviy teatr san'atining rivojlanish xususiyatlari va asosiy tendensiyalari yoritilgan. Bugungi teatrda an'anaviy sahna shakllari bilan bir qatorda raqamli texnologiyalar, multimedia, interaktivlik, immersiv teatr va yangi sahna vositalaridan foydalanish kengayib bormoqda. Tomoshabinning spektakldagi ishtiroki kuchayib, aktyor va auditoriya o'rtasidagi munosabatlar yangi shaklga ega bo'lmoqda. Shuningdek, zamonaviy teatrda milliy an'analarni asrab qolish va innovatsion usullarni uyg'unlashtirish masalalariga ham alohida e'tibor qaratilmoqda.*

Kalit so'zlar: *Zamonaviy teatr, teatr san'ati, dramaturgiya, rejissura, aktyorlik, innovatsiya, raqamli texnologiyalar, multimedia, interaktiv teatr, immersiv teatr, tomoshabin, milliy teatr, sahna san'ati.*

Teatr insoniyat madaniyatining eng qadimiy va ta'sirchan san'at turlaridan biri hisoblanadi. U jamiyatdagi o'zgarishlarni, insonning ichki kechinmalarini va turli ijtimoiy munosabatlarni badiiy shaklda aks ettiradi. Teatrning boshqa san'at turlaridan asosiy farqi aktyor va tomoshabinning jonli muloqotiga asoslanishidir. Bugungi kunda jamiyat hayotida texnologik va madaniy o'zgarishlar tezlashgani sababli teatr san'ati ham yangilanmoqda. Zamonaviy teatr faqat an'anaviy sahna, dekoratsiya va aktyorlik ijrosi bilan cheklanib qolmay, yangi texnologik va badiiy imkoniyatlardan foydalanmoqda [1].

Zamonaviy teatrning muhim tendensiyalaridan biri raqamli texnologiyalarning sahna jarayoniga kirib kelishidir. Videoproeksiya, multimedia, raqamli ovoz, uch o'lchamli tasvir va boshqa texnologiyalar spektaklning vizual imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Bunday vositalar yordamida sahna makonini tez o'zgartirish, turli muhitlarni yaratish va tomoshabinga kuchli taassurot berish

mumkin. Zamonaviy teatrda interaktivlik ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. An'anaviy teatrda tomoshabin asosan kuzatuvchi vazifasini bajargan bo'lsa, interaktiv teatrda u spektakl jarayonining faol ishtirokchisiga aylanishi mumkin. Aktyor va tomoshabin o'rtasidagi bevosita aloqa spektaklning ta'sirchanligini oshiradi.

Immersiv teatr esa tomoshabinni spektakl muhitiga yanada chuqurroq jalb qilishga intiladi. Bunday spektakllarda odatiy sahna va tomoshabin o'rtasidagi chegara qisqaradi. Tomoshabin voqealarni nafaqat kuzatadi, balki sahna makonida harakatlanib, spektakl muhitini bevosita his qilishi mumkin. Tadqiqotlarda immersiv teatrning interaktiv usullar va innovatsion texnologiyalar bilan chambarchas bog'liqligi ta'kidlanadi [2].

Zamonaviy teatrda dramaturgiya ham yangilanmoqda. Bugungi dramaturglar insonning zamonaviy hayoti, jamiyatdagi o'zgarishlar, texnologiyalarning inson hayotiga ta'siri, ma'naviy qadriyatlar, oilaviy munosabatlar va avlodlar o'rtasidagi farqlar kabi mavzularga murojaat qilmoqda. Rejissura sohasida ham yangi izlanishlar kuzatilmoqda. Rejissyorlar klassik asarlarni zamonaviy talqin qilish, noodatiy sahna makonlaridan foydalanish, musiqa, yorug'lik, video va raqamli texnologiyalarni birlashtirish orqali yangi badiiy yechimlar yaratishga harakat qilmoqda [3].

Aktyorlik san'atiga ham zamonaviy teatrning yangi shakllari ta'sir ko'rsatmoqda. Aktyordan nafaqat obraz yaratish, balki improvizatsiya qilish, tomoshabin bilan muloqotga kirishish va zamonaviy texnologik vositalar bilan ishlash ko'nikmalari ham talab etilmoqda. O'zbek teatrida zamonaviylik va milliylikni uyg'unlashtirish muhim masalalardan biridir. Milliy teatr o'zining tarixiy an'analarini saqlagan holda jahon teatrining ilg'or tajribalaridan foydalanishi mumkin. Milliy musiqa, xalq og'zaki ijodi, milliy xarakter va tarixiy mavzular yangi sahna vositalari yordamida zamonaviy tomoshabinga yetkazilishi mumkin [4].

Bugungi teatr yoshlar bilan ishlashga ham katta e'tibor qaratmoqda. Yosh avlodning raqamli texnologiyalarga qiziqishi teatr oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Shu sababli zamonaviy teatr yosh tomoshabinlarning dunyoqarashi va

estetik ehtiyojlarini hisobga olgan holda yangi shakllarni izlamoqda. Zamonaviy teatrning rivojlanishida yangi texnologiyalardan foydalanish katta imkoniyatlar yaratadi. Biroq texnologiya teatrning asosiy mazmunini almashtirmasligi kerak. Texnik vositalar aktyor ijrosi va badiiy g'oyani kuchaytiruvchi vosita sifatida xizmat qilishi maqsadga muvofiq. Zamonaviy tadqiqotlarda ham raqamli texnologiyalar teatrning sahnaviy ifoda imkoniyatlarini kengaytirishi, ammo insonning jonli ijrosi asosiy o'rinda qolishi kerakligi ta'kidlanadi [5].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy teatr doimiy ravishda yangilanib va rivojlanib borayotgan san'at turidir. Raqamli texnologiyalar, multimedia, interaktivlik, immersivlik va yangi dramaturgik usullar teatrning badiiy imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Bugungi teatrda tomoshabin oddiy kuzatuvchidan faol ishtirokchiga aylanib bormoqda. Aktyor, rejissyor va tomoshabin o'rtasidagi munosabatlarning yangilanishi teatrning ta'sirchanligini oshirmoqda. O'zbek teatrining kelajakdagi rivojlanishida milliy an'analar va zamonaviy innovatsiyalarni uyg'unlashtirish muhim ahamiyatga ega. Teatr zamonaviy texnologiyalardan foydalanish bilan birga o'zining asosiy vazifasi — inson ruhiyatini, jamiyat hayotini va ma'naviy qadriyatlarni badiiy aks ettirish xususiyatini saqlab qolishi lozim. Shunday qilib, zamonaviy teatr kelajakda ham inson va jamiyat hayotini aks ettiruvchi, tomoshabinni fikrlashga undovchi hamda madaniy taraqqiyotga xizmat qiluvchi muhim san'at turi bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mannonov S.Sh. Zamonaviy teatrning yangi uslublari: immersiv teatr va uning asosiy tendensiyalari. – Toshkent, 2024. КиберЛенинка
2. Umurzoqov A.Sh. O'zbek qo'g'irchoq teatridagi zamonaviy tendensiyalar. – "Oriental Art and Culture", 2022. КиберЛенинка
3. Ro'ziqulova L.Q., Ro'ziqulov S.T. Zamonaviy qo'g'irchoq teatrlarning rivojlanishida yangi texnologiyalar ta'siri. – Toshkent, 2024.
4. To'laxodjayeva M. Zamonaviy teatr izlanishlari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.

5. Sayfullayev N. Yangi davr O'zbekiston teatr san'ati. – Toshkent: Mumtoz so'z, 2011.
6. Ikromov H. Davr va teatr. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi davlat ilmiy nashriyoti, 2019.
7. Tursunboyev S.T. O'zbek teatri tarixi. – Toshkent, 2017. library.ziyonet.uz